

вербалізаторів концепту. Наукова розвідка з'ясувала, що культурно значимий концепт LOVE, будучи загальнолюдською універсалиєю, віддзеркалює особливості еволюції англійської свідомості, що розкриваються у власних образних, емоційно-нальних та оціночних характеристиках. Разом з «переосмисленням» семантичної інтерпретації вербалізаторів концепту LOVE дослідження виявило тенденцію до конкретизації емоційної інформації завдяки зниженню експресивності аналізованого концепту, також відчувається напрямок домінування раціональної складової концепту LOVE. У зв'язку із зміною культурного фону нації спостерігається незавуальване представлення «сексуальної сторони» у стосунках між чоловіком і жінкою, проте традиційною є тенденція асоціації любові з «душею» та «серцем» та відчувається класична взаємозалежність бінарних понять «любов» та «ненависть» у свідомості англійської соціокультурної спільноти.

Наукова розвідка не є вичерпною і відкриває перспективи подальшого дослідження еволюції лінгвокультурних концептів у межах релігійної картини світу під впливом лінгвальних та екстралінгвальних чинників.

Література:

1. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М.: Наука, 1987. – 263 с.
2. Римашевський Ю. Соціолінгвістика і лінгвокультурологія: спільне і відмінне у підходах до вивчення взаємодії мови та культури / Ю. Римашевський // Мова і суспільство. – 2010. – Вип. 1. – С. 31–37.
3. Ринкер Ф. Библейская энциклопедия Брокгауза [Електронний ресурс] / Фритц Ринкер, Герхард Майер; Пер. с нем. В. М. Ивановой, А. А. Карельского, Д. В. Щедровицкого. Кременчуг, Християтська зоря, 1999. – 1226 с. – Режим доступа: <http://logosenc.org/brokgauz>.
4. Шиліна Н. Є. Основи психології: Навчально-методичний посібник для студентів усіх спеціальностей / Н. Є. Шиліна. – Одеса: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2007. – С. 128.
5. Duranti A. Linguistic Anthropology (Cambridge Textbooks in Linguistics) / A. Duranti. – UK.: Cambridge University Press, – 1997. – 422 p.
6. Enfield N. J. The Cambridge Handbook of Linguistic Anthropology / N. J. Enfield, P. Kockelman, J. Sidnell. – UK.: Cambridge University Press, 1014. – 763 p.
7. Harper D. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс] / D. Harper. – Режим доступу: <http://www.etymonline.com>.
8. Mansbridge R. The Percentage of Words in the Geneva and King James Versions taken from Tyndale's translation / R. Mansbridge // Tyndale Society Journal. – № 3. – 1995. – P. 10–14.
9. Norton D. The King James Bible: A Short History from Tyndale to Today / Norton David. – UK.: Cambridge University Press, – 2011. – 232 p.
10. Strong J. The New Strong's Expanded Exhaustive Concordance of the Bible / James Strong. – USA.: Publisher: Thomas Nelson, – 2010. – 1968 p.
11. Tyndale W. An Answer into Sir Thomas More's Dialogue [Електронний ресурс] / Ed. by J. Foxe. – London: Printed by J. Daye, 1573. – P. 247–39. – Режим доступу: http://archive.org/stream/tyndalesanswer00tynduoft/tyndalesanswer00tynduoft_djvu.txt.
12. Merriam-Webster Dictionary [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.merriam-webster.com>.
13. Longman Dictionary of Contemporary English. 3rd ed. – Harlow: Longman, 1995. – 166 p.
14. Webster's Third New International Dictionary of the English Language, unabridged / Ed. in chief Ph.B.Gove. – Springfield: Merriam-Webster, Inc. Publishers, 1981. – 2662 p.
15. The King James Version Bible (KJV) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.biblegateway.com/versions/King-James-Version-KJV-Bible>.
16. The American Standard Version (ASV) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.biblegateway.com/versions/American-Standard-Version-ASV-Bible/#booklist>.
17. The English Standard Version (ESV) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.biblegateway.com/versions/English-Standard-Version-ESV-Bible/#booklist>.
18. New International Version (NIV) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.biblegateway.com/versions/New-International-Version-NIV-Bible/#booklist>.

УДК 821.133.1 – 3 Юрсенар. 09

Г. С. Сатановська,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

КОНЦЕПЦІЯ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНОЇ МЕЖОВОЇ СИТУАЦІЇ В ХРОНОТОПНІЙ МОДЕЛІ РОМАНУ МАРГЕРІТ ЮРСЕНАР «ФІЛОСОФСЬКИЙ КАМІНЬ»

Статтю присвячено аналізу концепції екзистенціальної межової ситуації в хронотопній структурі роману М. Юрсенар «Філософський камінь». У часопросторі роману було виявлено образи закритого простору (образи кімнати, тюремної камери, притулку) як ворожі до протагоніста-мандрівника, а також просторові образи з аспектом межовості, переходу – вікна, дзеркала, темної води. Ці образи є художньою реалізацією межових ситуацій життєвого шляху протагоніста Зенона.

Ключові слова: М. Юрсенар, «Філософський камінь», межова ситуація, хронотопна структура, просторовий образ, шлях, перехід.

CONCEPTION OF EXISTENTIAL LIMIT SITUATION IN CHRONOTOPE MODEL OF «THE ABYSS» BY MARGUERITE YOURCENAR

This article is dedicated to the analysis of the conception of existential limit situation in the chronotope structure of the «The Abyss» by M. Yourcenar, which is considered to be one of the masterpieces of philosophical and intellectual prose of the XX century. This historical novel is dedicated to the theme of the search of self-identity that is incarnated in the spatial image of the journey in European scenery of XVI century. The loneliness of the protagonist-traveller Zeno and his opposition to the environment are one of the dominant motives of the novel. The decisions made by the character at a young age demonstrate his discontent with the church clerk's way of life that was prepared for him in the future. On the poetological level this aspect is realised in constant changes of the protagonist's space and the dichotomy of the closed / open space. In the spatial model of the novel images of the closed space (images of the room, prison cell, harbour) as those that are strange for the protagonist-traveller Zeno were found. Spatial images with the aspect of limit, transition – those of the window, mirror, dark water that are the artistic implementation of the limit situations on Zeno's path of life were discovered as well.

Key words: M. Yourcenar, «The Abyss», limit situation, chronotope structure, spatial image, journey, transition.

КОНЦЕПЦИЯ ЕКЗИСТЕНЦИАЛЬНОЙ ПОГРАНИЧНОЙ СИТУАЦИИ В ХРОНОТОПНОЙ МОДЕЛИ РОМАНА МАРГЕРИТ ЮРСЕНАР «ФИЛОСОФСКИЙ КАМЕНЬ»

Статья посвящается анализу концепции экзистенциальной пограничной ситуации в хронотопной структуре романа М. Юрсенар «Философский камень». В пространственно-временном континууме романа были выявлены образы закрытого пространства (образы комнаты, торемной камеры, убежища) как чуждые протагонисту-путешественнику, а также пространственные образы с аспектом пограничности, перехода – окна, зеркала, темной воды. Эти образы являются художественной реализацией пограничных ситуаций жизненного пути протагониста Зенона.

Ключевые слова: М. Юрсенар, «Философский камень», пограничная ситуация, хронотопная структура, пространственный образ, путь, переход.

Роман «Філософський камінь» (1968) належить перу М. Юрсенар (1903–1987), представниці французької філософсько-інтелектуальної прози середини ХХ століття. Хронотопно цей твір охоплює європейський простір ХVІ століття, яким мандрує в пошуках своєї ідентичності головний герой – лікар та алхімік Зенон. Жанрова оболонка історичного роману постає в М. Юрсенар як форма роману шляху, де центральне місце відводиться екзистенціальному пошуку протагоніста.

Роман «Філософський камінь» уже був предметом літературознавчої рефлексії. Французькі дослідники М. Госляр [17] та М. Галі [18] акцентували увагу на філософсько-гуманістичній проблематиці роману. Російські юрсенарознавці (Ю. Давидов [3], С. Завадовська [6], С. Жиронкіна [7]) зверталися до питань самопізнання та відповідальності особистості у найвидатніших творах письменниці, а Н. Соболева [11] вивчала жанрові особливості романів М. Юрсенар, зокрема, деякі їх темпоральні характеристики. В українському літературознавстві дотепер не існувало наукових розвідок, спрямованих на вивчення хронотопного аспекту романів письменниці. У статтях Дроздовського Д. [4] та Рушак О. [9] вивчаються символічні та стилістичні особливості творів авторки. На нашу думку, варто виокремити екзистенціальний аспект філософської складової творчості М. Юрсенар, оскільки письменниця вочевидь відчуває вплив екзистенціальної філософії і літератури на формування концепції власних творів. Метою пропонованої статті є вивчення засобів втілення екзистенціальної проблематики (зокрема, концепції межової ситуації) в хронотопній моделі роману «Філософський камінь».

На думку Ж.-П. Сартра [10], визначальною якістю екзистенціальної особистості є свобода, тому особистість може протистояти зовнішнім обставинам лише через вільний вибір, за результати якого відповідає сама – тому свобода також є важким тягарем. За К. Ясперсом [16], у взаємодії з навколишнім світом екзистенціальний індивід неодмінно опиняється в межовій ситуації – ситуації усвідомлення конфлікту зі світом та свого невдоволення, що й приводить до самоаналізу, пізнання й вибору власних життєвих цінностей; людина отримує можливість стати творцем власної долі. Дуже часто йдеться про ситуації на межі життя і смерті, в просторі яких відбувається прозріння екзистенції, яка звільняє людину від тенет буденності й надає свободу вибору. Перебуваючи в межовій ситуації, людина усвідомлює кінцевість свого життя, і це дає можливість пізнати трансцендентність як шлях до екзистенції.

Ю. Лотман відзначає, що мова просторових відносин є одним із головних засобів осмислення дійсності. У дослідженні «Семіотика простору» [8] він, зокрема, стверджує, що межі просторів та підпросторів у художньому тексті можуть отримувати свою реалізацію в таких просторових образах як *дім, вікно, ворота*. Саме тому, що в структуру будь-якої моделі культури входить неможливість проникнення через межу, найбільш типовою побудовою сюжету стає рух через межі простору. Схема сюжету виникає як боротьба за конструкцію світу. Треба розрізняти сюжетну колізію (проникнення через межі простору) та несюжетну: прагнення внутрішнього простору захистити себе, закріпивши межі, та зовнішнього – зруйнувати внутрішнє, поламавши межі» [8, с. 398]. Теорію розмежування художнього простору детально вивчає В. Топоров [12], який у статті «Простір і текст» вирізняє межі як базовий елемент, що первісно структурує простір, оскільки останній є не тільки результатом відділення від хаосу, тобто розділення, але також процесом розгортання назовні по відношенню до певного центру.

Як уже зазначала О. Вайнштейн [2], протагоніст роману «Філософський камінь» Зенон, як і герої інших творів М. Юрсенар, впродовж свого життя робить непрості вибори й тим самим намагається розширити межі наданої йому свободи. З дитячого віку герой має звичку втікати з дому та заводити друзів з інших соціальних кіл, або тих, яких не схвалюють його родичі. Досягнувши дорослості, Зенон відмовляється від кар'єри церковника, на яку його орієнтувала сім'я, і приймає рішення присвятити життя мандрам, алхімії і лікарству. Оточення протагоніста вже від початку вороже ставиться до нього, адже він є позашлюбною дитиною: батько Зенона зник ще до його народження. Мати переносить образ на сина і не приділяє йому уваги. Отже, самотність протагоніста і його протистояння з навколишнім світом є одним із провідних мотивів роману, а низка рішень, які він приймає вже замолоду, демонструють його невдоволення заготовленою для нього спокійною течією життя церковника. На поетологічному рівні цей аспект реалізується у постійній зміні простору героя і дихотомії закритий / відкритий простір. При цьому саме відкритий простір сприймається протагоністом як «свій», а закритий постає як ворожий. Плин часу має тенденцію вповільнюватись під час перебування Зенона на природі (відкритий простір) і прискорюватись, коли він опиняється у великих містах, королівських дворах і т. н.

У результаті прийнятих рішень протагоніст на своєму життєвому шляху опиняється в декількох ситуаціях, у межах яких переживає кризу особистості і робить життєво важливий вибір. Акцентуємо, що всі ці межові ситуації невід'ємно пов'язані з екзистенційними аспектами життя і смерті героя або його оточення.

Отже, перша межова ситуація в житті Зенона описується ним самим кузенів Анрі-Максимільєну під час зустрічі в Інсбруці – протагоніст розповідає про смерть свого улюбленого слуги від чуми, що охопила того часу Європу. Відтворений Зеноном простір спогадів є простором кімнати при заїжджому дворі, який був завжди настільки наповнений звуками ріки Рейн, що текла десь поруч, що зазвичай було неможливо почути щось інше. Слуга мав звичку щовечора зустрічати Зенона з ліхтарем в руці, грати на віолі, коли той був утомлений – звуки інструменту були для нього водночас ліками й святом. Відмітимо символічну роль образу слуги як джерела світла в присмерку, а також приємних звуків музики на тлі гулу великої ріки. О. Фрейденберг [13, с. 44] відмічає, що на міфопоетичному рівні світло має значення життя, неба, сакрального начала, натомість темрява символізує смерть, спуск до пекла, саме пекло.

Одного вечора слуга не зустрів Зенона, який знайшов його вже помираючим. Зенон детально описує тілесні страждання нещасного, замислюючись при цьому над сенсом власного життя й лікарства: «Ce n'était certes pas la première fois que mes juleps s'avéraient inutiles, mais chaque mort n'avait guère été jusque là qu'un pion perdu dans ma partie de médecin... Il faut chérir quelqu'un pour s'apercevoir qu'il est scandaleux que la créature meure... Mon courage me faillit... Mon métier me parut vain...» [19, с. 113]. «Звісно, мої мікстури не першого разу виявились даремними, але кожна смерть до того моменту була лише програмим пішаком у моїй партії лікаря... Щоб усвідомити всю обурливість чиеї смерті, потрібно когось люби-

ти... Моя сміливість зрадила мене... Моє ремесло здалось мені даремним...». Зенон акцентує, що смерть слуги здійснила в ньому настільки похмурий переворот, що в ту мить він відчув нестерпну втому від своєї справи «<...> de rapetasseur de corps...» [19, с. 114] («<...> майстра людського тіла...»). Зазначимо, що згідно з О. Фрейденберг [14] на міфопоетичному рівні образ слуги символізує двійника протагоніста, його своєрідне відображення, при цьому дуже часто слуга є «метафорою смерті» [14, с. 212] героя. Таким чином, можна припустити, що сцена смерті слуги є метафорою смерті самого Зенона – а саме, перевороту в його свідомості. Протагоніст дав собі зарок більше ніколи не займатись лікарством, але через пірвоку цікавість до цієї справи виникла в ньому знову. Таким чином, пройшовши межову ситуацію вибору подальшого життєвого шляху на тлі смерті улюбленого слуги, протагоніст не змінює напрямку своїх пошуків і не зраджує своїм талантам і вмінням.

Одним із маркерів перехідних меж у хронотопній моделі роману «Філософський камінь» є часопросторовий образ вікна, який домінує в розділі «Останні скитання Зенона». Тут сама назва реалізує змістовий код закінчення періоду поневірянь героя і вже наміченого початку перехідної стадії його життя. Отже, жага нових вражень і знань приводить Зенона до двору шведського короля, де він зупиняється як особистий лікар правителя в замку Вадстена. Проводячи тут довгі зимові вечори, Зенон, обпершись ліктями об високе вікно, між холодним небом і померзлими рівнинами озера, займається вирахуванням позицій зірок.

Необхідно підкреслити, що екзистенційна межова ситуація Зенона, який вже пройшов довгий шлях дорогами різних країн і замислюється над поверненням до рідного краю, реалізується в просторовому розмежуванні по горизонталі (замок – природа) і по вертикалі (небо – озеро), при цьому тут відкритий простір постає холодним, померзлим, тобто недобрим до людини в міфопоетичному аспекті.

Окрім образу вікна, схожим за метафоричним семантичним кодом межової ситуації є образ дзеркала: знову, як і в попередньому прикладі, думки Зенона спрямованні на повернення з Парижу до Брюгге й знаходження там сховища від церковних переслідувань. Герой випадково бачить себе у флорентійському дзеркалі – декілька відображень підштовхують його до думки, що він є втікачем, закритим у своєму маленькому світові вигнанців-філософів. На міфопоетичному рівні образ дзеркала символізує перехід до іншого простору, а також, до небуття – в цьому образі дзеркала і води є схожими. Отже, образ дзеркала демонструє розчарування Зенона в ідеї абсолютної свободи людини в її найкращому проявленні; герой втрачає цікавість до мандрювань, оскільки вже сумнівається в досягненні своєї мети.

Наступною межовою ситуацією, через яку доводиться пройти протагоністу, є ситуація його вимушеного тривалого перебування в Брюгге й пов'язаного з цим сумніву щодо правильності відмови від мандрювань. У закритому просторі великого міста свідомість героя втрачає розуміння часових меж – Зенон не відчуває різниці між вчорашнім і сьогоднішнім днем; іноді йому здається, що він тільки вчора приїхав до Брюгге, а іноді – що він там прожив усе своє життя. Зенон відчуває себе в'язнем цього міста й притулку, де він мешкає: «Sa vie sédentaire l'accablait comme une sentence d'incarcération qu'il eût par prudence prononcée sur soi-même...» [19, с. 155]. «Осіле життя пригнічувало його, неначе вирок ув'язнення, який він з необачності виніс сам собі...». Герой розуміє, що вирішивши осісти в Брюгге й вести спокійне життя, він помилився, адже жагода знань, вражень і діяльності так і не покинула його, вона тільки сховалася на деякий час: «Cette existence immobile bouillonnait sur place; le sentiment d'une activité presque terrible grondait comme une rivière souterraine» [19, с. 155]. «Це нерухоме життя булькотіло, залишаючись на одному місці; відчуття якоїсь майже надзвичайної діяльності вирувало в ньому, як підземна ріка».

Пик межової ситуації міститься в розділі з хронотопною назвою «Бездня» – герой переходить у трансцендентний стан марень і спогадів, в якому простір його кімнати починає ірреально змінюватися: «Une forêt remplissait la chambre... Les murs de brique se résolvait en boue qu'ils redeviendraient un jour» [19, с. 172–173]. «Кімната почала заростати лісом... Цегляні стіни перетворювались на той бруд, яким вони будуть колись». Видіння, в які він все глибше поринає, зміщують межі не лише часу, а також і простору, – Зенон бачить людей і ситуації, які вже відбувалися десь і колись, або матимуть місце в майбутньому; усе довкілля починає здаватися йому цією примарою, в якій субстанція обертається на пустоту, а час і вічність зливаються воедино «<...> comme une eau noire qui coule dans une immuable nappe d'eau noire» [19, с. 157]. «<...> як чорна вода, яка стікає до нерухомого дзеркала чорної води». Відмітимо міфопоетичний аспект хронотопних характеристик цього періоду життя героя – час набуває циклічного характеру, що, згідно з М. Еліаде, є невід'ємною рисою сакрального часу [5], при цьому простір, зливаючись із часом, наповнюється ідентичними об'єктами і людьми. Образ дзеркала чорної води у міфопоетичній картині світу традиційно символізує небуття, перехід до потойбічного світу, забуття. Як зазначає М. Еліаде у роботі «Трактати з історії релігії» (1949), вода на космологічному і антропологічному рівнях може мати значення як зародження життя, так і його завершення: «<...> занурення у воду означає не кінцеву, «останню» гибель, а лише тимчасове повернення до сфери неясного і неформленого, вслід за яким починається нове творіння, нове життя, або нова людина...» [15, с. 382]. Г. Башляр у дослідженні «Вода і мрії» говорить про воду як про «субстанціальне небуття» [1, с. 134], виокремлюючи архетип «мовчазної, темної, сплячої і бездонної води» як маркер переходу до небуття.

Простір марень Зенона заповнюється звуками (неприємні звуки криків тварин, яких убивають) і запахами (поту, крові, молока, насильницької смерті). Завдяки цим медитативним видінням протагоніст намагається осмислити все своє життя і вирішити, куди життєвий шлях поведе його далі: «<...> ce voyageur au bout d'une étape de plus de cinquante ans s'obligeait pour la première fois de sa vie à retracer en esprit les chemins parcourus, distinguant le fortuit du délibéré ou du nécessaire, s'efforçant de faire le tri entre le peu qui semblait venir de soi et ce qui appartenait à l'indivis de sa condition d'homme» [19, с. 164]. «<...> Цей мандрівник наприкінці етапу в більше ніж п'ятдесят років вперше в житті примушував себе відтворити в пам'яті пройдені шляхи, розрізняючи випадкове від навмишеного або необхідного, намагаючись провести межу між тим малим, що було притаманне його особистості, і тим, чому він був зобов'язаний належністю до роду людського». Ці рефлексії розширюють свідомість героя, яка акцентована просторовими характеристиками: «Depuis plus d'un demi-siècle il se servait de son esprit comme d'un coin pour élargir de son mieux les interstices du mur qui de toute part nous confine» [19, с. 172]. «Протягом більше півстоліття він користувався своїм розумом як закутком для максимального розширення щілин у стіні, яка нас обмежує зі всіх сторін». Зауважимо, що трансцендентний стан і пов'язана з ним екзистенційна межова ситуація корелюють з положеннями К. Ясперса [16] про нерозривний зв'язок вільної особистості, екзистенції і трансценденції: тільки вільна особистість, опинившись в межовій ситуації, може перейти до трансцендентного у своєму стремлінні до прозріння екзистенції.

Нарешті, останньою межовою ситуацією для протагоніста стають його арешт і ув'язнення за вигаданим обвинуваченням в участі в анабаптистських оргіях. Перебування в закритому тісному просторі камери є ворожим для волелюбної натури героя, що знову провокує його занурення в спогади й рефлексії: «<...> la spirale des voyages l'avait ramené à Bruges...

Bruges s'était restreinte à l'aire d'une prison et... la courbe s'achevait enfin sur cet étroit rectangle» [19, с. 318]. «<...> спіраль мандрів привела його до Брюгге... Брюгге звужився до тюрми і... крива закінчувалась нарешті в цьому прямокутнику камери». Цікавим аспектом є просторова складова уявлень героя про своє минуле і теперішнє – в рамках міфологеми життєвого шляху час характеризується спіральним рухом по простору, який у свою чергу теж змінюється. У момент, коли стає відомо, що Зенону винесуть смертний вирок, герой робить важкий вибір і приймає рішення покінчити життя самогубством, що становить кульмінацію його екзистенційної межової ситуації, адже це його остання протидія навколишньому світові. Зенона охоплює відчуття звільнення, підйому: «Jamais il ne s'était senti de corps et d'âme plus alerte: l'économie et la rapidité de ses gestes étaient celles de ses grands moments de chirurgien» [19, с. 319]. «Ніколи він не відчував такого душевного і тілесного підйому: точність і швидкість його рухів були подібні тим, що приходили до нього в його найвдаліших хірургічних діяннях». Протагоніст вважає реалізацію цього рішення кроком до свого абсолютного звільнення як в духовному, так і в тілесному аспектах: «<...> le liquide s'élança... anxieux... d'échapper aux labyrinthes obscurs où il circule enfermé» [19, с. 319]. «<...> рідина бризнула, нестерпно прагнучи вирватися з темних лабіринтів, якими вона замкнено циркулює». Тут ми бачимо міфопоетичний символізм засобу самогубства героя – розтину вен, який втілює звільнення його крові, тобто його сутності. Відмітимо також, що кровопускання в міфопоетичній свідомості часто означає перехід до спілкування з вищими істотами, вознесіння тощо.

Момент уходу Зенона з життя збігається із шумом відкриття замка дверей його камери – перехід із закритого простору камери до іншого екзистенційного простору здійснюється.

Таким чином, проаналізувавши хронологічну структуру роману «Філософський камінь», доходимо висновку, що проблематика екзистенційної межової ситуації реалізується в романі в концепції життєвого шляху протагоніста Зенона, втілюючись на поетологічному рівні в образах закритого простору (образи кімнати, тюремної камери, притулку) як ворожого до протагоніста-мандрівника, а також просторових образах з аспектом межовості, переходу – вікна, дзеркала, темної води. Простір життєвого шляху свого героя М. Юрсенар моделює як спіраль, спрямовану вперед і вгору. Витки цієї уявної спіралі образно втілюють семантику, яка, з одного боку, пов'язана з міфопоетичним циклічним уявленням про часопростір, а з другого – з поступовим рухом героя шляхом самопізнання, набуття самості, прозоріння власної екзистенції.

Література:

1. Башляр Г. Вода и грезы: Опыт о воображении материи / Г. Башляр. / Пер. с франц. – М.: Изд-во гуманитарной литературы, 1999. – 268 с.
2. Вайнштейн О. Маргерит Юрсенар / О. Вайнштейн // Французская литература 1945–1990. – М.: Наследие, 1995. – С. 622–642.
3. Давыдов Ю. Н. Послевоенные романы Маргерит Юрсенар / Ю. Н. Давыдов // М. Юрсенар. Избранное. – М.: Радуга, 1984. – С. 5–26.
4. Дроздовський Д. Поетика сигнатур і символіка алхемічного експерименту у творчості Маргерит Юрсенар // Д. Дроздовський. Кур'єр Кривбасу. – № 271 – 272 – 273. – 2012. – С. 72–78.
5. Еліаде М. Священне і мирське; Міфи, сновидіння і містерії; Мефістофель і Андрогін; Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання / М. Еліаде [пер. Г. Кьоран, В. Сахно]. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. – 592 с.
6. Жиронкина С. Д. Проблема самопознания и формирования личности в произведениях М. Юрсенар: «Алексис», «Воспоминания Адриана», «Философский камень»: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук: спец. 10.01.03 «Литература зарубежных стран» / С. Д. Жиронкина. – Воронеж, 2006. – 26 с.
7. Завадовская С. Ю. Глядя на мир открытыми глазами / С. Ю. Завадовская // Юрсенар М. Северные архивы. – М.: Прогресс-Литера, 1992. – С. 5–31.
8. Лотман Ю. М. Семантика культуры и понятие текста // Избранные статьи: в 3 т. / Ю. М. Лотман. – Таллин: Александра, 1992.
9. Рушак О. «Стилистичні функції запозичень у поезії роману Маргерит Юрсенар «Філософський камінь» // Наукові записки факультету романо-германської філології. Випуск IV. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2008. – С. 49–153.
10. Сартр Ж.-П. Бытие и ничто / Ж.-П. Сартр / Пер. с франц. – М.: Республика, 2004. – 639 с.
11. Соболева Н. В. Специфика жанра романа в творчестве Маргерит Юрсенар («Мемуары Адриана», «Философский камень»): автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. филол. наук: спец. 10.01.03 «Литература зарубежных стран» / Н. В. Соболева – Москва, 2012. – 21 с.
12. Топоров В. Н. Пространство и текст // Текст: семантика и структура. – М.: Наука, 1983. – С. 227–284.
13. Фрейденберг О. М. Миф и литература древности / О. М. Фрейденберг – М.: Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1998. – 800 с.
14. Фрейденберг О. М. Поэтика сюжета и жанра / О. М. Фрейденберг – М.: Лабиринт, 1997. – 445 с.
15. Элиаде М. Трактаты по истории религии: в 2 т. / М. Элиаде. – СПб: Алетейя, 2000. – Т. 1. – 392 с.
16. Ясперс К. Философия / К. Ясперс. – М.: Канон+, 2012. – Т.1. – 384 с.
17. Goslar M. Yourcenar: Biographie / M. Goslar. – Bruxelles: Racine, 1998. – 404 p.
18. Yourcenar M. Les yeux ouverts. Entretiens avec Mathieu Galey / Yourcenar M. – P.: Editions du Centurion, 2010. – 317 p.
19. Yourcenar M. L'Œuvre au Noir / Yourcenar M. – P.: Editions Gallimard, 1988. – 339 p.

УДК 81.1

Л. Л. Семененко,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СПОСОБІВ КАТЕГОРИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДІЙСНОСТІ В МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ

Статтю присвячено описові теоретичних засад вивчення в сучасній лінгвістиці способів категоризації політичної дійсності в мовних картинах світу, що є актуальною проблемою мовознавства, вирішення якої допоможе встановити взаємовідношення між мовою і дійсністю, показати наочно, яким чином сегментується дійсність і формуються знання про політичну дійсність мовними способами. При сприйнятті фактів довкілля основним когнітивним процесом, який допомагає унормувати, класифікувати отриману інформацію є процес категоризації. Політична дійсність є складним і суперечливим об'єктом дослідження, позаяк має мінливі межі і значно залежить від оцінки суб'єкта політичної діяльності. У розвідці зроблено теоретичний огляд філософських поглядів на дійсність, аналізуючи які, автор виводить визначення політичної дійсності.

Ключові слова: дійсність, політична дійсність, категоризація, мовна категоризація, категорія, мовна картина світу, політична картина світу.